

Midrash Halakha: Derivation or Support?

ויקרא פרק כג פסוק מב

בַּסֶּכֶת תֵּשְׁבוּ שְׁבַעַת יָמִים כָּל הָאֲזָרְחַ בְּיִשְׂרָאֵל יֵשְׁבוּ בַסֶּכֶת :

ספרא אמור פרשה יב ד"ה פרק יז

אזרח, זה אזרח, האזרח, להוציא את הנשים, כל האזרח לרבות את הקטנים, בישראל, לרבות גרים ועבדים משוחררים.

תלמוד בבלי מסכת סוכה דף כח עמוד ב

אמר מר: כל - לרבות את הקטנים. והתנן: נשים ועבדים וקטנים פטורין מן הסוכה! - לא קשיא: כאן - בקטן שהגיע לחינוך, כאן - בקטן שלא הגיע לחינוך. - קטן שהגיע לחינוך מדרבנן הוא! - מדרבנן, וקרא אסמכתא בעלמא הוא.

תלמוד בבלי מסכת ברכות דף מא עמוד ב

הני שיעורין בהדיא מי כתיבי? אלא מדרבנן, וקרא אסמכתא בעלמא.

תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף נו עמוד ב

מנהני מילי? - אמר רבי יוחנן: דאמר קרא (בראשית ב') ויצו ה' אלהים על האדם לאמר מכל עץ הגן אכל תאכל. - ויצו - אלו הדינין, וכן הוא אומר (בראשית י"ח) כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו וגו'. ה' - זו ברכת השם, וכן הוא אומר (ויקרא כ"ד) ונקב שם ה' מות יומת. אלהים - זו עבודה זרה, וכן הוא אומר (שמות כ') לא יהיה לך אלהים אחרים. על האדם - זו שפיכות דמים, וכן הוא אומר (בראשית ט') שפך דם האדם וגו'. לאמר - זו גילוי עריות, וכן הוא אומר (ירמיהו ג') לאמר הן ישלח איש את אשתו והלכה מאתו והיתה לאיש אחר. מכל עץ הגן - ולא גזל, אכל תאכל ולא אבר מן החי. כי אתא רבי יצחק תני איפכא: ויצו - זו עבודה זרה, אלהים זו דינין.

1. Kuzari, 3:73 (R. Yehudah Halevi, 1140) - "And the Lord God commanded the man saying (Gen 2:16)" It is an indicator of the seven Noahide commandments. "Lord" refers to the prohibition on blasphemy; "God" refers to the prohibition on idol worship; "commanded" refers to the maintenance of a legal system; "the man" refers to the prohibition on murder; "saying" refers to the prohibition on incest and adultery... This verse is very far from all of these matters. But it is popularly accepted that these seven commandments are associated with this verse, which serves as a memory aid.

2. Maharil, "Gleanings," 70 (R. Yaakov ben Moshe Moelin, 1365-1427, Germany) - Whenever it is said, "it is a rabbinic enactment, and the text is a mere support," this is what it means: it is certainly a construction of the Rabbis, who then sought out and found a scriptural support. They then associated their enactment with the text in order to strengthen it, so that people would believe it was biblically ordained, and would thus give it weight, and not come to disdain and treat lightly enactments of the Sages.

3. Ritva to Bavli Rosh Hashanah 16a

חידושי הריטב"א מסכת ראש השנה דף טז עמוד א
והא דקאמר אמר הקדוש ברוך הוא אמרו לפני מלכיות זכרונות ושופרות, משום דאע"ג דפסוקי מלכיות זכרונות ושופרות אינם מן התורה אלא מדרבנן כדפרישנא, מ"מ ממה שאמרה [תורה] זכרון תרועה יש ללמוד שראוי להזכיר פסוקי תרועה ופסוקי זכרון, ומלכיות נפקא לן כמו שדרשו רז"ל מסיפרי מפסוק והיה לכם לזכרון לפני אלהיכם אני ה' אלהיכם שאין תלמוד לומר אני ה' אלהיכם אלא זה בנה אב בכל מקום שאתה אומר זכרונות אתה סומך לו מלכיות (עי' לקמן ל"ב א'), ומהכא סמכו רבנן לתקוני הני פסוקי דתקיעתא, ומשום הכי קתני ר"ע שאמר הקדוש ברוך הוא אמרו לפני מלכיות זכרונות וכו' שכל מה שיש לו אסמכתא מן הפסוק העיר הקדוש ברוך הוא שראוי לעשות כן

אלא שלא קבעו חובה ומסרו לחכמים, וזה דבר ברור ואמת, ולא כדברי המפרשים האסמכתות שהוא כדרך סימן שנתנו חכמים ולא שכונת התורה לכך, ח"ו ישתקע הדבר ולא יאמר שזו דעת מינות הוא, אבל התורה (העידה) [העירה] בכך ומסרה חיוב הדבר לקבעו [לחכמים אם ירצו כמו שנאמר ועשית על פי הדבר אשר יגידו לך, ולפיכך תמצא החכמים נותנין בכל מקום ראייה או זכר או אסמכתא לדבריהם מן התורה כלומר שאינם מחדשים דבר מלבם וכל תורה שבע"פ רמוזה בתורה שבכתב שהיא תמימה וח"ו שהיא חסירה כלום.

Whatever has support from a verse thereby has the approval of the Holy and Blessed One... It is not so that such textual support is a mere indicator given by the Sages, and is not the intent of the text. God forbid! Let such opinions be forgotten and never expressed, for they are heretical. Rather, the Torah makes its views known and empowers the Sages to enact certain things should they see fit... therefore, you will always find the Sages providing some evidence, or hint, or support for their statements in the Torah, so as to demonstrate that they do not innovate of their own accord. All of the Oral Torah is at least hinted at in the Written Torah, which is perfect, and not, God forbid, lacking anything.

ספר המצוות לרמב"ם שורש ב

השרש השני שאין ראוי למנות כל מה שלמדים באחת משלש עשרה מדות שהתורה נדרשת בהן או בריבוי:

כבר בארנו בפתיחת חבורנו בפרוש המשנה (בריש ההקד'י) שרוב דיני התורה יוצאו בשלש עשרה מדות שהתורה נדרשת בהן ושהדין היוצא במדה מאותן המדות הנה פעמים תפול בו המחלוקת ושיש שם דינין הם פירושים מקובלים ממה שאין מחלוקת בהם אבל הם מביאים ראייה עליהם באחת משלש עשרה מדות כי מחכמת הכתוב שהוא אפשר שיימצא בו רמז מורה על הפירוש ההוא המקובל או הקש יורה עליו. וכבר בארנו זה הענין שם.

וכשהיה זה כן הנה לא כל מה שנמצא החכמים שהוציאו בהקש משלש עשרה מדות נאמר שהוא נאמר למשה בסיני ולא גם כן נאמר בכל מה שנמצא בתלמוד יסמכוהו אל אחת משלש עשרה מדות שהוא דרבנן כי פעמים יהיה פירוש מקובל. לפיכך הראוי בזה שכל מה שלא תמצאהו כתוב בתורה ותמצאהו בתלמוד שלמדוהו באחת משלש עשרה מדות אם בארו הם בעצמם ואמרו שזה גוף תורה או שזה דאורייתא הנה ראוי למנותו, שהמקבלים אמרו שהוא דאורייתא. ואם לא יבארו זה ולא דברו בו הנה הוא דרבנן, שאין שם כתוב יורה עליו.

וזה גם כן שרש כבר נשתבש בו זולתנו ולכן מנה יראת חכמים בכלל מצות עשה. ואשר הביאו לזה לפי מה שייראה לי מאמר רבי עקיבא (פס' כב ב ושי"ג) את י"י אלהיך תירא לרבות תלמידי חכמים וחשב שכל מה שיגיע ברבוי הוא מן הכלל הנזכר. ואם היה הענין כמו שחשבו למה לא מנו כבוד בעל האם ואשת האב מצוה בפני עצמה מחוברת אל כבוד אב ואם וכן כבוד אחיו הגדול. כי אלו האישים למדנו שאנו חייבין לכבדם ברבוי. אמרו (כתובות קג א) את אביך לרבות אחיך הגדול ועוד אמרו את אביך לרבות בעל אמך ואת אמך לרבות אשת אביך, כמו שאמרו את י"י אלהיך תירא לרבות תלמידי חכמים. אם כן מפני מה מנו אלו ולא מנו אלו.

השגות הרמב"ן לספר המצוות שורש ב

ופליאה דעת ממני נשגבה לא אוכל לה, שאם נאמר כי אין המדות הנדרשות מקובלות מסיני ולא נצטוינו לדרוש ולפרש בהן את התורה א"כ הרי הן בלתי אמתיות והאמת הוא פשטיה דקרא בלבד לא הדבר הנדרש, כמו שהזכיר [עמ' נד] ממאמרם אין מקרא יוצא מידי פשוטו, ועקרנו שורש קבלתנו ביי"ג מדות שהתורה נדרשת בהן ורוב התלמוד אשר יוסד בהן. והרב חוזר ומודה שאין הסבה מפני שאין אמתיות. ואם אמתיות הן מה בין המקום שהם מזכירין זה בפירוש או בסתם. שאם נאמר כיון שלא נכתב הדבר בתורה אינו בכלל המצוות אף המוזכרות מהן בתלמוד לומר בהן דאורייתא הוא מגזרה שוה או מריבוי אף הן לא נכתבו. ומה שאמר [בסוף] מפני שהוא נודע בקבלה לא בהקש, אם המדות אמתיות הכל נודע בקבלה מאתו ית'. ועוד שההלכה למשה מסיני אצל הרב דברי סופרים היא ואם כן הדבר המקובל לא יקרא דבר תורה מצד הקבלה אלא מצד היותו נדרש מן המדות הוא דבר תורה.

במדבר פרק כז

- (ו) ויאמר יקנוק אל משה לאמר :
(ז) כן פנות צלפחד דברת נתן תתן להם אחזת נחלה בתוך אחי אביהם והעברת את נחלת אביהן להן :
(ח) ואל בני ישראל תדבר לאמר איש כי ימות וכן אין לו והעברתם את נחלתו לבתו :
(ט) ואם אין לו בת ונתתם את נחלתו לאחיו :
(י) ואם אין לו אחים ונתתם את נחלתו לאחי אביו :
(יא) ואם אין אחים לאביו ונתתם את נחלתו לשארו הקרב אליו ממשפחתו וירש אתה והיתה לבני ישראל לחקת משפט כאשר צוה יקנוק את משה : ס

/מתני'/. יש נוחלין ומנחילין, ויש נוחלין ולא מנחילין, מנחילין ולא נוחלין, לא נוחלין ולא מנחילין.
ואלו נוחלין ומנחילין : האב את הבנים, והבנים את האב, והאחין מן האב - נוחלין ומנחילין.
האיש את אמו, והאיש את אשתו, ובני אחיות - נוחלין ולא מנחילין.
האשה את בניה, והאשה את בעלה, ואחי האם - מנחילין ולא נוחלין.
והאחין מן האם - לא נוחלין ולא מנחילין.

תלמוד בבלי מסכת בבא בתרא דף קיא עמוד ב

והאיש את אשתו וכו'. מנהני מילי? דתנו רבנן : (במדבר כ"ז) שארו - זו אשתו, מלמד שהבעל יורש את אשתו. יכול אף היא תירשנו? תלמוד לומר : (במדבר כ"ז) וירש אותה, הוא יורש אותה, ואין היא יורשת אותו. והא קראי לאו הכי כתיבי! אמר אביי, תריץ הכי : ונתתם את נחלתו לקרוב אליו, שארו יורש אותה. אמר רבא : סכינא חריפא מפסקא קראי! אלא אמר רבא, הכי קאמר : ונתתם את נחלת שארו לו. קא סבר : גורעין ומוסיפין ודורשין.

AND A MAN [INHERITS FROM] HIS WIFE etc. Whence is this derived? — Our Rabbis taught: His kinsman, refers to his wife; [and this] teaches that the husband is heir to his wife. One might [say that] she also is heir to him, it is therefore expressly stated, And he shall inherit her, meaning he is heir to her but she is not heir to him. But, surely, the Scriptural verses are not written like that! — Abaye said: interpret thus, 'Ye shall give his inheritance unto one that is next to him; [as to] his kinswoman, he shall inherit her'. Raba said: A sharp knife is dissecting the Biblical verses! But, said Raba, this is what the text implies: 'Ye shall give the inheritance of his kinswoman into him'; [Raba] holding the view [that prefixes and suffixes] may be detached from [words] and added to [others], and [a new] interpretation may [then] be given [to the Biblical text].

ספר המצוות לרמב"ם שורש ב

השרש השני שאין ראוי למנות כל מה שלמדים באחת משלש עשרה מדות שהתורה נדרשת בהן או בריבוי:

כבר בארנו בפתיחת חבורנו בפרוש המשנה (ברי"ש ההקד'י) שרוב דיני התורה יוצאו בשלש עשרה מדות שהתורה נדרשת בהן ושהדין היוצא במדה מאותן המדות הנה פעמים תפול בו המחלוקת ושיש שם דינין הם פירושים מקובלים ממה שאין מחלוקת בהם אבל הם מביאים ראיה עליהם באחת משלש עשרה מדות כי מחכמת הכתוב שהוא אפשר שיימצא בו רמז מורה על הפירוש ההוא המקובל או הקש יורה עליו. וכבר בארנו זה הענין שם.

וכשהיה זה כן הנה לא כל מה שנמצא החכמים שהוציאו בהקש משלש עשרה מדות נאמר שהוא נאמר למשה בסיני ולא גם כן נאמר בכל מה שנמצא בתלמוד יסמכוהו אל אחת משלש עשרה מדות שהוא דרבנן כי פעמים יהיה פירוש מקובל. לפיכך הראוי בזה שכל מה שלא תמצאהו כתוב בתורה ותמצאהו בתלמוד שלמדוהו באחת משלש עשרה מדות אם בארו הם בעצמם ואמרו שזה גוף תורה או שזה דאורייתא הנה ראוי למנותו, שהמקבלים אמרו שהוא דאורייתא. ואם לא יבארו זה ולא דברו בו הנה הוא דרבנן, שאין שם כתוב יורה עליו.

וזה גם כן שרש כבר נשתבש בו זולתנו ולכן מנה יראת חכמים בכלל מצות עשה. ואשר הביאו לזה לפי מה שייראה לי מאמר רבי עקיבא (פס' כב ב וש"נ) את י"י אלהיך תירא לרבות תלמידי חכמים וחשב שכל מה שיגיע ברבוי הוא מן הכלל הנזכר. ואם היה הענין כמו שחשבו למה לא מנו כבוד בעל האם ואשת האב מצוה בפני עצמה מחוברת אל כבוד אב ואם וכן כבוד אחיו הגדול. כי אלו האישים למדנו שאנו חייבין לכבדם ברבוי. אמרו (כתובות קג א) את אביך לרבות אחיך הגדול ועוד אמרו את אביך לרבות בעל אמך ואת אמך לרבות אשת אביך, כמו שאמרו את י"י אלהיך תירא לרבות תלמידי חכמים. אם כן מפני מה מנו אלו ולא מנו אלו.

וכבר הגיע בהם הסכלות אל יותר קשה מזה וזה שהם כשמצאו דרש בפסוק יתחייב מן הדרש ההוא לעשות פעולה מן הפעולות או להרחיק ענין מן הענינים והם כלם בלא ספק דרבנן ימנו אותם בכלל המצוות ואעפ"י שפשטיה דקרא לא יורה על דבר מאותם הענינים עם השרש שהועילו בו עליהם השלום והוא אמרם ז"ל (יבמות יא ב, כד א שבת סג א) אין מקרא יוצא מדי פשוטו והיות התלמוד שואל בכל מקום ויאמר גופיה דקרא במאי קא מדבר כשמצאו פסוק ילמדו ממנו דברים רבים על צד הבאור והראיה. ונסמכים במחשבה זו מנו בכלל מצות עשה בקור חולים ונחום אבלים וקבורת מתים בעבור הדרש הנזכר באמרו יתעלה והודעת להם את הדרך ילכו בה ואת המעשה אשר יעשון והוא אמרם בו (ב"ק ק א ב"מ ל ב) את הדרך זו גמילות חסדים ילכו זה בקור חולים בה זו קבורת מתים ואת המעשה אלו הדינין אשר יעשון זו לפני משורת הדין. וחשבו כי כל פועל ופועל מאלו הפעולות מצוה בפני עצמה ולא ידעו כי הפעולות האלו כלם והדומים להם נכנסות תחת מצוה אחת (ע' רז) מכלל המצוות הכתובות התורה בבאור והוא אמרו יתעלה (קדושים יט) ואהבת לרעך כמוך. ובזה הדרך בעצמו מנו חשוב תקופות מצוה בעבור הדרש הנאמר בהיא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים (ר"פ ואתחנן) והוא אמרם (שבת עה א) אי זו היא חכמה ובינה שהיא לעיני העמים הוי אומר זה חשוב תקופות ומזלות. ואילו מנה מה שהוא יותר מבואר מזה ויחשוב מה שהוא יותר ראוי למנותו והוא כל דבר שנלמד במדה משלש עשרה מדות שהתורה נדרשת בהן היה עולה מנין המצוות לאלפים רבים. ואולי תחשוב שאני בורח מלמנותן להיותן בלתי אמתיות והיות הדין היוצא במדה ההיא אמת או בלתי אמת, אין זו הסבה אבל הסבה כי כל מה שיוציא אדם הם ענפים מן השרשים שנאמרו לו למשה בסיני בבאור והם תרי"ג מצוות. ואפילו היה המוציא משה בעצמו אין ראוי למנותם. והראיה על זה כלו אמרם בגמר תמורה (יו א) אלף ושבע מאות קלין וחמורין וגזרות שוות ודקדוקי סופרים נשתכחו בימי אבלו של משה ואף על פי כן החזירן עתניאל בן קנז מפלפולו שני ויאמר כלב אשר יכה את קרית ספר ולכדה וגוי וילכדה עתניאל בן קנז. וכשהיו כך הנשכחות כמה היה הכלל שנשכח ממנו זה המספר. כי גם כן מן השקר שנאמר שנשכח כל מה שנודע ובלא ספק שהיו אותם הדינים המוצאים בקל וחומר ובזולתו מן המדות אלפים רבים. ואלו כולם היו נודעים בימי משה רבנו כי בימי אבלו נשתכחו. הנה נתבאר לך שאפילו בימי משה נאמר דקדוקי סופרים.

כי כל מה שלא שמעו בסיני בבאור הנה הוא מדברי סופרים. הנה כבר התבאר כי תרי"ג מצוות שנאמרו לו למשה בסיני לא יימנה בהן כל מה שיילמד בשלש עשרה מדות ואפילו בזמנו ע"ה כל שכן שלא יימנה בהן מה שהוציאו אותו באחרית הזמן. אבל אמנם יימנה מה שהיה פירוש מקובל ממנו והוא שיבארו המעתיקים ויאמרו שזה הדבר אסור לעשותו ואיסורו דאורייתא (על"ת קלה קצד קצט) או יאמרו שהוא גוף תורה (על"ת שלו) הנה נמנה אותו כי הוא נודע בקבלה לא בהקש. ואמנם זכרון ההקש בו והביא הראיה עליו באחת משלש עשרה מדות להראות חכמת הכתוב כמו שביארנו בפירוש המשנה (הוב' בראש השרש):

השגות הרמב"ן לספר המצוות שורש ב

העיקר השני גזר בו הרב ז"ל שאין כל מה שילמדו אותו באחת משלש עשרה מדות שהתורה נדרשת בהן או בריבוי ראוי למנותו בכלל המצוות שנאמרו למשה בסיני ולקרותן מצוות דאורייתא ולא יאמר ג"כ שלא ימנה דבר מכל מה שסמכו אותו לאחת משלש עשרה מדות הללו אבל אם יזכירו בגמרא בפירוש שהוא מדאורייתא ימנה אותו ואם לא הזכירו זה בבאור יגזור שהוא מדרבנן. ובה ישב בעל ההלכות שמנה (אות קנד) מורא תלמידי חכמים בכלל מצות עשה כי יגזור הרב שהוא מדרבנן. והתשו' עוד שהשיב עליו [נב - ג] אם כדבריהם [למה] לא מנו כיבוד בעל האם ואשת האב מצוה בפני עצמה וכמו כן כבוד אחיו הגדול שלמדו אותן כמו כן ברבוי אמרו את אביך לרבות אשת אביך ואת אמך לרבות בעל אמך ו"ו יתירא לרבות אחיך הגדול. וזו ודאי שאלה היא. אבל נטע ממנה הרב זה העיקר והוא משרש ועוקר שרשים רבים בתלמוד. ועם כל זה אינו מספיק לתשובת שאלתו. שהרי בגמר כתובות (קג א) הזכירו צוואת רבי שאמר לבניו הזהרו בכבוד אמכם והקשו על זה דאורייתא היא דכתיב כבוד את אביך ואת אמך אשת אב הואי אשת אב נמי דאורייתא היא דכתיב כבר את אביך זו אשת אביך ואת אמך זו בעל אמך ו"ו יתירא לרבות אחיך הגדול. הנה הרב מבקש בדברים הנדרשים בשלש עשרה מדות או ברבוי שיזכירו הם עצמם שהוא מדאורייתא ועם זה ימנה אותן בכלל המצוות והרי הזכירו הן באלו שהן מדאורייתא. ואם לא יספיק לו אמרם דאורייתא היא, והרי הרב עצמו דן בלשון הזה ומנה בו מצות ולקח ראייה מלשונם. במצות קע"ה מנה ענין הרוב מפני שאמרו רובא דאורייתא. והביא ראייה במצות לא תעשה קצ"ט שהאוכל חמץ משש שעות ולמעלה הוא בלא תעשה ממה שאמרו (פסחי' ד ב) לכולי עלמא מיחת חמץ משש שעות ולמעלה דאורייתא, שכך מצא בנוסחאות מדוייקות, וממה שאמרו (שם ב ב) דלא ליגע באיסורא דאורייתא. ועל דעת בעל ההלכות בין שהן דאורייתא בין שהן דרבנן היו ראויות להמנות כמו שנתבאר מדעתו בעיקר הראשון.

אבל אני מבאר סברתו בזה. אמרו שם בגמר כתובות הני מילי מחיים אבל לאחר מיתה לא. הנה ביארו כי זה האיש שהוא בעל אמו אינו חייב בכבודו מפני כבוד עצמו אלא מפני שהוא כבוד לאמו בענין האיש ההוא הרי זה פטור ממנו. נמצא שלא נתרבה כאן מצוה יתירה על כבוד האבות אלא שיכבד אותם בכל ענין שיהיה להם כבוד. אבל אחיך הגדול אם חשבו הראשונים שאין המצוה כן אלא בחיי האבות לפי שהוא גנאי להם שיתבזו תולדותם והם מצטערים בזה הרבה ומנהג כל האנשים ליסר בניהם לנהוג כבוד בגדוליהם. וכן נראה שלא נתרבה בו"ו יתירה אלא כעין מה שנתרבה בעיקר התיבה ואם כן חוזר אל כבוד האבות.

ואולי סברו שאין מדרש ו"ו יתירא עיקר דקיימא לן כמ"ד (יומא מה א, יבמו' סח ב, עב ב, וש"נ) לא דרשינן ו"ו. ואמנם לפי מניינם שעשו מכיבוד אב ואם מצות עשה אחת ומקלל אותם מניעה אחת מפני היותם נאמרים בכלל אחד, ג"כ אחיו הגדול עמם ימנה מצוה אחת ואפילו אם אמ' כבוד את אביך ואת אמך ואחיך הגדול:

ועכשיו אני חוזר אל הכלל אשר הוא אצל הרב שני [נו - ז] שכל דבר הנלמד במדות שהתורה נדרשת בהן יהיה מדרבנן ואפילו היה המוציא משה רבינו ע"ה ואולם מה שיהיה פירוש מקובל ממנו והוא שבארו הסופרים שזה הדבר נאסרה פעולתו ואיסורו מדאורייתא אז ימנה אותו מפני שהוא נודע בקבלה לא בהקש.

ופליאה דעת ממני נשגבה לא אוכל לה, שאם נאמר כי אין המדות הנדרשות מקובלות מסיני ולא נצטוינו לדרוש ולפרש בהן את התורה א"כ הרי הן בלתי אמתיות והאמת הוא פשטיה דקרא בלבד לא הדבר הנדרש, כמו שהזכיר [עמ' נד] ממאמרם אין מקרא יוצא מידי פשוטו, ועקרנו שורש קבלתנו ב"יג מדות שהתורה נדרשת בהן ורוב התלמוד אשר יוסד בהן. והרב חוזר ומודה שאין הסבה מפני שאין אמתיות. ואם אמתיות הן מה בין המקום שהם מזכירין זה בפירוש או בסתם. שאם נאמר כיון שלא נכתב הדבר בתורה אינו בכלל המצוות אף המוזכרות מהן בתלמוד לומר בהן דאורייתא הוא מגזרה שוה או מריבוי אף הן לא נכתבו. ומה שאמר [בסוף] מפני שהוא נודע בקבלה לא בהקש, אם המדות אמתיות הכל נודע בקבלה מאתו ית'. ועוד שההלכה למשה מסיני אצל הרב דברי סופרים היא ואם כן הדבר המקובל לא יקרא דבר תורה מצד הקבלה אלא מצד היותו נדרש מן המדות הוא דבר תורה.

והנה הרב מערבב דבריו וחוזר ונתן טעם אחר וסבה אחרת. והסבה שאמר מפני היות כל מה שיוציאו אדם ענפים מן העיקרים אשר נאמרו למשה בסיני בביאור והם תרי"ג מצות ואפילו היה המוציא משה רבינו ע"ה בעצמו לא ימנו. והנה אם הם ענפים מן העיקרים כגון שיהיו חלק מהם אפילו היו כתובים

בפירוש לא ימנו לעצמן וראוי הוא לקרותם דברי תורה אלא שלא ימנו בחשבון תרי"ג מצות לא לומר עליהן שהן מדרבנן, אבל אם יוציאו בגזרה שוה או ברבוי דבר מיוחד, כגון ערל בתרומה [לקמן עמ' נג ב, נד א] וערוה מן העריות כגון שלשה דורות למעלה (סנה' עה א - ב), למה לא ימנו. ואין אלו ענפים אלא עיקרים וראוי לקרותם עוד דברי תורה ולמנותם כמו שהוא מונה אותן שהזכירו בהם בתלמוד שזה דאורייתא או גוף תורה, אין בהן הפרש ולא מצד שיהיו מסופקות באמיתתן. ואולי יסבור שהדין הנדרש במדה מן המדות עם היותו אמת אבל אין לו רמז בכתוב ולא נכתב המקרא אלא לפשוטו ולא להוציא ממנו הדין ההוא והרי הוא נקרא דרבנן וכשנשמע אותם אומרים שהוא מדאורייתא או שיאמרו שהוא גוף תורה נמנה אותו מפני שהוא נודע בקבלה כי הרבוי או הגזירה שוה בפסוק ההוא נכתבו להוציא בו הדין ההוא הנלמד. ומכל מקום באותן שלא הזכירו שהן דאורייתא הרי אמתת הדין אצלו בספק אם הוא מדברי סופרים לגמרי שחדשו אותו בב"ד או שלמדו אותו מפי מרע"ה ונקרא דברי סופרים לפי שאין לו רמז בכתובי התורה ואינו בכלל תורה צוה לנו משה כלומר תרי"ג מצות. ואנו לא מצינו דעת חכמים בזה. שהמדות כולן אצלם כדבר מפורש בתורה ודורשים אותן מדעתם. ובג"ש הצריכו בו קבלה מפורשת מפני שהוא דבר שיכול אדם לדרוש בו כל היום ולסתור בו כל דיני התורה. כי התיבות יכפלו בתורה כמה פעמים. אי אפשר לספר גדול להיות כולו במלות מיוחדות. ונתפרש זה במקומות מן התלמוד שאמרו אדם דן קל וחומר מעצמו ואין אדם דן ג"ש מעצמו א"כ קבלה מרבו כמו שהוזכר בשני שלנדה (יט ב) ובמקומות אחרים (פס' סו א, ועי' שבת צז א, מכות יד ב, כא א, שבועות לה ב). והם אומרים (קדושין לה ב, לו א, ב"ק סד ב, זבחי' י א) לישתוק קרא מיניה וליתי בק"ו. ולפעמים מתרצין (פס' יח ב, וש"נ) מילתא דאתיא בק"ו טרח וכתב לה קרא. ובפרק אי זהו מקומן (מח ב) אמרו סמיכה גופה לשתוק קרא מיניה ויתי במה מצינו ושם אמרו סד"א ליתי בקל וחומר מכן צאן. ובפרק אלו הן הנחנקין (פד ב) הקשו אלא הקישא למה לי לכדתנא דבי חזקיה הניחא למאן דאית ליה דבי חזקיה אלא למאן דלית ליה תנא דבי חזקיה הקשא למה לי. ולענין שחיטת פסח שדוחה שבת אמרו (פסחי' סו א) שאמר להם הלל לזקני בתירא נהי דג"ש לא גמריתו ק"ו איבעי לכו למידן דאדם דן ק"ו מעצמו אמרו לו ק"ו פריכא הוא. מאשים חכמתם מפני שלא דרשו מעצמם קל וחומר לחלל שבת בשחיטת הפסח בק"ו מן התמיד שהמדות האלה כדבר מפורש בתורה הם. ועוד שהרי בתלמוד בכל מקום שמביאין מקרא למדרש מן המדרשים כגון שיאמר בעל המאמר עצמו שנאמר או שישאלו מנא לן הני מילי ויוציאו מן המדרש דין מן הדינין בכלם יחשבו בתלמוד שהוא דאורייתא ויקשו ממנו עד שיתרץ המתרץ ויאמר דמדרבנן הוא וקרא אסמכתא בעלמא. וכן אמרו עוד בגמר משקין (ג א) לענין שביעית דאזמירה ובצירה חייב אשאר תולדות לא ופריך והא תניא וכו' ומתרץ מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא הוא. וכן בפרק ראשון דסוכה (ו א) ובפרק אחרון דיומא (עד א, פ ב) ובמקומות הרבה (ברכו' מא ב, פס' פא ב, סוכה כח ב, יבמות כא א, כד א, וש"נ ק ב, ב"מ פח ב, סנה' פג א, ע"ז לח א, חולין יז ב, סד ב, נדה כה א, כח א, מו ב). ובגמר יבמות (עב א) אמרו תורה משוך אוכל בתרומה ומדבריהם גזרו עליו. והקשו מתיבי משוך צריך שימול ומתרץ מדרבנן. ושאלו ודקארי לה מאי קא ארי לה הא צריך קא תני טעי בסופא דקא תני את בריתי הפר לרבות את המשוך הוא סבר מדקא נסיב לה תלמודא קרא דאורייתא הוא ולא היא דרבנן היא וקרא אסמכתא בעלמא. ובמקומות ישאלו אלא קרא למאי אתא אצטריך. כמו שאמרו בראשון שלחגיגה (ד א) כל זכור לרבות את הקטנים והעמידה מתוך המחקר בקטן שהגיע לחנוך והקשו קטן שהגיע לחנוך דרבנן הוא אה"נ וקרא אסמכתא בעלמא ושאלו אלא קרא למאי אתא לכדאחרים וכו'. וכן בגמר פסחים בפרק מי שהיה (צו ב) איתיביה אבבי כשב מה ת"ל אם כשב לרבות תמורת הפסח אחר הפסח שקריבה שלמים עד לעולם שנמצא אחר שחיטה והמיר בו אחר שחיטה וקרא אסמכתא בעלמא ואלא קרא למאי אתא לכדתניא כשב לרבות את הפסח לאליה כשהוא אומר אם כשב הוא מקריב להביא פסח שעברה שנתו ושלמים הבאים מחמת פסח לכל מצות שלמים. ורבות כן (נזיר כה ב, חולין כז א, תמורה יח א, לב ב). ולפי זה הראוי הוא שנאמר בהפך שכל דבר הנדרש בתלמוד באחת מכל שלש עשרה מדות הוא מדאורייתא עד שנשמע אותם שיאמרו שהוא אסמכתא:

והנה ראינו לו לרב שכתב בספר נשים בתחלת הלכות אישות האשה נקנית בכסף או בשטר או בביאה וביאה ובשטר מן התורה ובכסף מדברי סופרים. ומן הענין הזה שכתב בכאן יצא לו שאע"פ שמצא בגמרא (קדושין ב א, ד ב) בכסף מנא לן ומייתו לה כי יקח אין קיחה אלא בכסף וכן הוא אומר נתתי כסף השדה קח ממני גזר הרב שהוא מן הדברים הנדרשים בהקש שהם אצלו מדברי סופרים. וכבר מצאתי לו תשובת שאלה (מהדורתנו סי' עא) ששאלו ממנו ז"ל מפני מה אמרת קידושי ביאה ושטר דאורייתא וקידושי כסף דרבנן והא כלהו ילפינן להו מן התורה בכסף מנא לן גמר קיחה קיחה וכו'. ובלשון הזה השיב, יש לי חבור בענין מנין המצות ויש בו בתחלתו י"ד פרקים בכללות גדולות בענין עיקרי המצות צריך אדם לידע אותם ואחר כך יתברר לו טעות כל מי שמנה המצות חוץ ממני מבעל הלכות גדולות ועד עכשיו. ובאותם פרקים בארתי שאין כל דבר שלמדין אותו בהיקש או בק"ו או בג"ש או במדה מ"ג מדות שהתורה נדרשת בהן דין תורה עד שיאמרו חכמים בפירוש שהוא מן

התורה והבאתי על זה ראיות ושם בארתי שאפילו דבר שהוא הלכה למשה מסיני מדברי סופרים קרינן ליה ואין שם דבר שהוא מן התורה אלא דבר שהוא מפורש בתורה כגון שעטנז וכלאים ושבת ועריות או דבר שאמרו חכמים בפירוש שהוא מן התורה והן כמו שלשה וארבעה דברים בלבד ובאותו הספר בארתי הכל. וכאן יש לשאול בודאי ולומר לי הבעילה ודאי מן התורה שהרי לא למדוה (שם ט ב) במדה משלש עשרה מדות אלא ובעלה מלמד שנקנית בביאה אלא הכסף והשטר בהקש למדו אותם למה אמרת שהשטר מן התורה והכסף מדבריהם. והתשובה על זה שודאי כך הייתי אומר שהכסף והשטר מדבריהם הואיל ומן הדין באו לולי הא דאמרינן בהדיא (שם) בענין נערה המאורסה בסקילה היכי משכחת לה, פי' מדקאמר קרא נערה המאורסה בתולה שמע מינה ודאי שיש מאורסה מן התורה בלא ביאה וכמה שקלו וטרו וסוף המימרא אמר רב נחמן בר יצחק משכחת לה כגון שקדשה בשטר הואיל וגומר ומוציא גומר ומכניס. שמע מינה שלדברי הכל השטר גומר ומכניס ועל זה סמכתי ופסקתי שהשטר מן התורה. אלו דברי הרב. ויוצא מדבריו שמתקדשת בכסף אינה בסקילה שאין גומר בה אלא שטר וראוי לומר לדעתו שקדושי שטר תופסין בה. ובתחלה יש לפרש השטה הזו והיא פשוטה וברורה. דקא אמרינן בביאה מנא לן אמר ר' אבהו א"ר יוחנן בעולת בעל מלמד שנעשת לבעל ע"י בעילה א"ל ר' זירא לרבי אבהו כעורה זו ששנה רבי ובעלה מלמד שנקנית בביאה אי מהתם הוה אמינא עד דקדיש והדר בעיל קמ"ל. כלומר כיון דכתיב כי יקח איש אשה ובעלה ואין קיחה אלא בכסף אילו לא נאמר פסוק אחר ללמוד ממנו קדושי ביאה הייתי אומר דהכי קאמר רחמנא כי יקח איש אשה בכסף ובעלה ובפחות משתייהן אינה נקנית לפיכך הוצרך לנו בעולת בעל ללמד על הביאה בפני עצמה שהיא קונה וללמדנו אף קידושי כסף מעתה דכי יקח איש אשה או בעלה קאמר רחמנא. והקשה ר' אבא בר ממל על הסברא הזו שאי אפשר לנו בשום פנים לומר דיקח ובעלה תרווייהו קאמר רחמנא ובפחות מיכן לא תהא נקנית דאם כן נערה המאורסה בתולה דקאמר רחמנא בסקילה היכי משכחת לה. וקא סלקא דעתיה השתא דאי בעי בקידושי כסף ביאה אף בקידושי שטר נמי בעינן ביאה דמאי שנא תרווייהו קידושין נינהו ולא גמרי בלא ביאה כענין בבני נח דבעינן בעולת בעל [סנה' נז ב] אלא מדחייב רחמנא נערה המאורסה בתולה על כרחינו כי יקח איש אשה ובעלה דאמר רחמנא לאו דעבד תרווייהו אלא דעבד חד מינייהו ולמדנו מכאן קידושי כסף וקידושי ביאה. ופריק רב נחמן בר יצחק דעדין אנו צריכין לדרוש קידושי ביאה מבעולת בעל דאי מקרא דזבעלה הוה אמינא עד דקדיש והדר בעיל כדאמר ר' יוחנן ודקא קשיא לך אם כן נערה המאורסה דבסקילה היכי משכחת לה כגון שקדשה בשטר שאם תאמר והלא כסף קונה ושטר קונה למה נצריך אותה אחר הכסף לבעילה ולא אחר השטר מפני שהשטר הואיל וגומר ומוציא גומר ומכניס אבל כסף נאמר שצריך אחריו בעילה לפי שאין הכסף והבעילה מוציאים כלל לפיכך הוצרך הכתוב ללמד בעולת בעל לומר שהביאה קונה בפני עצמה והכסף למד מאילו דכי יקח איש אשה או בעלה קאמר רחמנא. וזו שיטה ברורה היא שלא הוקשה להם מנערה המאורסה דבסקילה אלא למה שדחה ר' יוחנן הוה אמינא עד דקדיש והדר בעיל לומר היאך היה זה עולה על דעתך כלל ולמה הוצרך לך מקרא אחר ללמד שאינו כן אבל לרבי דגמר ובעלה לא קשיא כלל ולא לר' יוחנן אחר שלמדנו בעולת בעל. ומ"מ מי שלבו נוקפו בקידושי כסף יכול הוא לומר דמתחלה היו חוששים דלמא הכי קאמר רחמנא כי יקח ובעלה דקדיש והדר בעיל באי זה דבר שתהא בו קיחה או בכסף או בשטר או אפילו בדבר אחר ואחר כך אמרו שהשטר גומר הוא ומכניס כשם שגומר ומוציא אבל קיחה אחרת אינה גומרת אלא קיחה אחרת עושה תחלה ליקוחין וביאה גומרת בהן ולא שנתפרשה קיחה זו מה היא ועכשו למדנו מבעולת בעל שאף ביאה לבדה קונה וכי יקח או בעלה קאמר רחמנא אלא שהקיחה הוא השטר כשם שהוא מוציא כך הוא מכניס אבל קידושי כסף אין להם אלא הסמך הזה (ו) דאין קיחה אלא בכסף שאינו דבר תורה. וכל אלו שיבושין. ועוד שהרי בסוגיא שאחר זו (י ב) בשמועה שלרבי יוחנן בן בג בג ור' יהודה בן בתירא מפורש דקדושי כסף מאכילין ארוסה בת ישראל בתרומה ואם אינו קונה למה מאכיל. ובפרק ההוא (ה ב) אמרו בביאור על קניין האשה בחופה שלא שנו אותה במשנה דקאמרת שלש תנן ארבע לא תנן דכתיבא בהדיא קתני דלא כתיבא בהדיא לא קתני. שמע מינה שהכסף והשטר והביאה כולן אצל תנא דמתניתין כתובין בהדיא הם. שהמדרשים אצלם בגזירה שוה והיקש גופי תורה הם. וכן זו שאמרנו שאין קדושי שטר וביאה תופסין לשני במקום קדושי כסף דראשון דבר ברור הוא ואין בו בית מיחוש. ומ"מ אע"פ שנתברר דבר זה עדיין אנו בצער גדול עם כללו של הרב שעדיין יש לו פתחון פה לומר בשאר הדברים הלמדן בהקש שאין תורה מן הסתם ותהיה זו מן המפורשות בדבריהם שהן תורה אע"פ שלמדוה בגזירה שוה כמו שקדושי השטר אצלו דאורייתא אע"פ שלמדום בהיקש ויצאה והיתה מה יציאה בשטר אף הויה בשטר. אבל אין זה עיקר. אבל עיקר שרשי התלמוד שכל הנדרשין בתלמוד באחת משלש עשרה מדות כולן דברי תורה והם פירוש תורה שנאמרה למשה בסיני בין שנאמר שקבלו אותם בפרט, כגון שלמדנו מפי הגבורה דקדושין הן בכסף ושהם נרמזים בתורה מקיחה קיחה, ובשטר ושהם נרמזים מויצאה והיתה, וכן בבשר בחלב נאמר לו בסיני שאסור באכילה ובהנאה בין גדי בחלב אמו בין שאר בהמה בחלב אחר ונאמר לו שהן באין בכתוב מרבווי המקראות, ובין שנאמרו לו הדברים סתם ונצטוו לדרוש התורה בכללה במדרשי שלש עשרה מדות והסכימו החכמים במדרש כל מצוה

ומצוה ואע"פ שבאו במקומות אסמכתות כבר אמרנו שהם מקשים ומתמצים הם בפירוש. ואם יש מהם שתומות במקראות במקומות מועטים אינם נעלמים מלומדי הגמרא. וכבר אמרו לעולם אל תהי גזירה שוה קלה בעיניך שהרי פגול אחד מגופי תורה ולא למדו הכתוב אלא מג"ש. וכן אמרו עוד בנותר לעולם אל תהי ג"ש קלה בעיניך שהרי נותר אחד מגופי תורה הוא ולא למדו הכתוב אלא בג"ש וכן אמרו בבתו מאנוסתו וכן אמרו עוד שהרי הנסקלין הן הן גופי תורה ולא למדו הכתוב אלא בג"ש כולן כמו שאמורים בגמר כרתות (ה א). הרי הגזרה שוה כתורה שוה ולא לענין פירוש מה שכתוב בתורה בלבד אלא אף להביא דבר מחודש שאינו כתוב בתורה כגון בתו מאנוסתו ושאר העריות הנלמדות בה כגון אם חמותו ואם חמיו בת [בת] בנו ובת [בן] בנו ומאמרם לעולם אל תהי גזירה שוה קלה בעיניך יורה שמזהירין על כל גזירה שוה שנדרשת להם ולא שאלו בלבד הם עיקר. וכבר הלכו בן סורר ומורה מדין ג"ש בת גזרה שוה. אמרו (סנה' עא ב) מלקות בבן סורר ומורה מניין כדר' אבהו דאמר ר' אבהו למדו ויסרו מויסרו [ויסרו] מבן ובן מבן. וגם הרב מודה שחייבי מלקיות כולן דבר תורה הן. ובלשון הזה אמרו עוד במדרש דבראשית רבה (פ"ס) אמר רבי [אחא] יפה שיחת עבדי בתי אבות מתורתם שלבנים שהרי פרשתו שלאליעזר שנים שלשה דפין היא אמורה והשרץ מגופי תורה ואין דמו מטמא כבשרו אלא מריבוי המקרא וזה לכס הטמא זה וזה. וכן בשאר שלש עשרה מדות כולן. כמו שאמרו (שבת מט ב, ורש"י) באבות מלאכות שלשבת ארבעים חסר אחת שכולן נלמדו בהיקש ממשכן ואמרינן התם (חגיגה י ב, ורש"י) מלאכת מחשבת אסרה תורה. ומצינו להם מדרש כזה שהלעיג בו הרב על בעל ההלכות מן האתין, אמרו בגמר סוכה (ו א) חציצין דאורייתא ניהו כי אתאי הלכתא לשערו הא נמי דאורייתא היא דכתיב ורחץ את בשרו את הטפל לבשרו ומאי ניהו שערו ומתריך כי אתאי הלכתא לרובו ולמיעוטו למקפיד ולשאינו מקפיד. כלומר שפירשה ההלכה למשה מסיני ענין החציצה שנתרבה בכתוב מה היא, והנה אומרים על זה שהוא דאורייתא. ובגמר סנהדרין (נא ב) שנו א"ל ר' עקיבא ישמעאל אחי בת ובת אני דורש א"ל וכי מפני שאתה דורש בת ובת נוציא זו לשריפה. ולפי שהיה הלשון הזה כמסתפק ברבוי הזה להוציא ממנו האשה לשריפה שאלו בגמרא האי בת ובת רבי ישמעאל מאי דריש ביה מיבעי ליה לכדתאני אבוה דרבי אבין וכו'. לומר שאם לא היה לו מדרש אחר בדבר היה אף ר' ישמעאל שורף אותה מדין ריבוי זה אע"פ שלא היתה שריפה שלה מקובלת בידו. וכן אמרו (שם סז ב) בן עזאי אומר מכשפה לא תחיה ונאמר כל שוכב עם בהמה מות יומת סמכו עניין לו לומר לך מה שוכב עם בהמה בסקילה אף מכשפה בסקילה א"ל ר' יהודה וכי מפני שסמכו עניין לו נוציא זו לסקילה. ופירושו בגמר מי שמתו (כא ב) ר' יהודה לא דריש סמוכין, כלומר שאין לו קבלה במדרש המדה הזאת בתורה, שאילו היה דורש אותם היה מודה בסקילת המכשף מפי המדרש, ושהוא דורש אותם במשנה תורה ולפיכך הוא אוסר אנוסת אביו ומפותת אביו ומביא אותה בכלל חייבי לאוין והוא ר' יהודה מוציאה למכשפה בסקילה ממדרש אחר מדבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל ללמד לא ללמד על עצמו יצא אלא ללמד על הכלל כלו יצא, אמר אלא אוב וידעוני בכלל מכשפים היו ויצאו לומר לך מה אלו בסקילה אף שאר מכשפין בסקילה. ושם בגמר מי שמתו (כא א) היו דנין שמברך אדם על המזון לפניו מדין ק"ו והיה להם זה מן התורה והקשו עליה ממאמרם בבעל קרי ועל המזון מברך לאחריו ואינו מברך לפניו תיובתא. רצונם לומר שלפניו הוא מדרבנן ואינו מן התורה אלא לאחריו והעלו הדבר בתיובתא למי שדרשה בק"ו שאילו היה הקל וחומר הזה עיקר מן התורה [היה מברך מן התורה]. אלא כל הנלמד לחכמים ב"ג מדות תורה הוא.

אבל יש עם המדות האלו תנאים. ותנאי הג"ש כמו שהזכרנו [נג א - ב] שאין אדם דן ג"ש מעצמו א"כ למדה מרבו. אבל אחר שלמדו אותה הרי היא כגוף תורה לכל דבר. ותנאי הקל וחומר שאין עונשין בו לא מלקות ולא מיתת בית דין והצריכו בזה מדרש מן הכתוב כמו שהוא מבואר בגמר מכות (ה ב, יד א) ואלמלא כן היו עונשין וממיתין בו. ומפורש אמרו בגמר סנהדרין (עג א) אלא רודף אחר חבירו להרגו ניתן להצילו בנפשו מנא לן ק"ו מנערה המאורסה הוא וכי עונשין מן הדין היקשא הוא דתנא דבי רבי כי כאשר יקום איש על רעהו ורצחו נפש כן הדבר הזה וכי מה למדנו לרוצח מעתה וכו'. ועוד אמרו בשני שלפסחים (כד א) ומה מעשר הקל אמרה תורה ולא בערתי ממנו בטמא בשר קדש חמור לא כל שכן לומר שהאוכל קדשים בטומאת בשר לוקה וכי תימא אין מזהירין מן הדין היקשא הוא דכתיב לא תוכל לאכול בשעריך מעשר דגנך תירושך ויצהרך וכו'. מאלו ומכיוצא באלו נלמוד שההקש אצלם כדבר מפורש ועונשין בו מלקות ומיתה מבלתי קבלה אחרת. ועם כל זה יש בו תנאי שהדבר הלמד בהיקש אינו חוזר ומלמד בהיקש במוקדשין אבל בכל התורה למדין למד מלמד וכמו שהוא מפורש בפרק אי זהו מקומן [נ ב]. והוי יודע שזה שאמרו חכמים שאין אדם דן גזירה שוה מעצמו אין כונתם לומר שכל גזירה שוה מבוארת להם מסיני ונמסרת להם מפי משה רבינו תלמדו מלה פלונית שבפסוק פלוני ממלה פלונית שבפסוק פלוני ותשוו דין שניהם לענין פלוני. אין הדבר כן. שהרי מצינו אותם חולקין תמיד בהרבה מקומות בענין הזה. כאותה ששנינו שאמרו בגמר חולין (פה א) מ"ט דרבי מאיר באותו ואת בנו גמר שחיטה משחוט חוץ מה להלן שחיטה שאינה ראויה שמה שחיטה אף כאן שחיטה שאינה ראויה שמה שחיטה ור' שמעון מאי טעמיה גמר מן וטבוח טבח והכך מה להלן שחיטה

הראויה אף כאן שחיטה הראויה והקשו ורבי מאיר ליגמר מן וטבוח טבח והכן דנין שחיטה משחיטה ואין דנין שחיטה מטביחה ושאלו לומר שאף זו גזירה שוה היא אמרו מאי נפקא מינה והא תנא דבי ר' שמעאל ושב הכהן ובא הכהן זו היא שיבה זו היא ביאה ומתוך הני מילי היכא דליכא דדמי ליה אבל היכא דאיכא דדמי ליה מדדמי ליה ילפינן. וכן הקשו על ר' שמעון ליגמר משחוטי חוץ ונתן טעם דנין חולין מחולין ואין דנין חולין מקדשים. ואילו היתה לרבי מאיר קבלה מסיני דשחיטה שאינה ראויה שמה שחיטה ושהדבר נלמד משחוטי חוץ ולרבי שמעון היתה לו קבלה מרבנותיו שאין שמה שחיטה ושהוא נלמד מן וטבוח טבח והכן לא היה מקום לשאלות הללו ולתשובות שאמרו בגמרא. וכיוצא בזו בתלמוד רבות מאד. וכן יש קושיות הרבה בתלמוד וכיוצא בהן שאומרים וניליף גזירה שוה ממקום פלוני ומתוך מסתברא מהכא ילפינן דדמי ליה בכך וכך ולא מהתם וחוזרין ומקשינן אדרבה מהתם הוה ליה למילף וכו' ומסיק הנך נפישן. אלה הורגלו בתלמוד (עי' לק' סו ב, וש"נ) ואין צורך לכתוב מהן מפני רובן. ועוד אמרו בגזירה שוה כל גזירה שוה שאינה מופנה כל עיקר אין למדין הימנה מופנה מצד אחד למדין הימנה ומשיבין ומופנה משני צדדין למדין ואין משיבין כמו שאמור בשלישי מנדה (כב ב) ובמקומות אחרים (יומא פא א, חגיגה ט א, יבמ' ד ב, ע ב וש"נ, כתובי' לח א, נזיר מח א, סנה' מ ב, נד ב, ערכין יח א) והם מחזרין לאפנויי אותה ביתורין ומדרשים מן הסברא ונחלקין בכך כפי דעת החכמים. אבל הכוונה בגזירה שוה שהיא מסיני לומר שהיא בידם קבלה שדין שחיטה שאינה ראויה נלמד מגזירה שוה דשחיטה שחיטה והיתה סברתו שלרבי מאיר שהנכון ללמוד אותה משחוטי חוץ ויהיה שמה שחיטה ור' שמעון ראה בדעתו שיותר נכון ללמוד אותה מן וטבוח טבח והכן ולא תהיה שחיטה שאינה ראויה נדונה כשחיטה. וכן כולם. ואומר בשמא כי זה מכלל מה שנשתכח באבלו שלמשה [כנז' עמ' נו] בגזירות שוות :

ואני חוזר עוד לצווח על דברי הרב שכמה דברים בגמרא למדו אותם במדות האלו שהתורה נדרשת בהן וכוונתם בכולם שהם תורה שלימה. והרב מנה מצות רפ"ז לאו בעדות אבות על בנים והיא באה מדין ריבוי כמו שמפורש בפרק זה בורר (כז ב) וכן בניס להדדי פסול שלהן מן התורה וריבו אותם ממה שאמרו (כח א) אם כן לכתוב רחמנא לא יומתו אבות על בן מאי בניס דאפילו בניס להדדי. וכן בניס לעלמא פסולין. ופסולן נחשב גוף תורה. וכל אלו מדרשות מן הרבויין עם היות פשטיה דקרא שלא נהרוג אבות בעון בניס ובניס בעון אבות וכמו שמפורש בקבלה (דה"ב כה) רק את בנייהם לא המית ככתוב בתורת משה לא יומתו אבות על בניס. ובמצות שכ"ב מנה לאו שאין מיתת בית דין דוחה שבת והיא באה מדין רבוי ממה שאמרו בגמר סנהדרין בפרק אחד דיני ממונות (לה ב) תנא מושבות קא קשיא ליה. ועיקר הכתוב הבערה לחלק יצאת. ולא הוזכר בגמרא באלו שהן תורה אבל תפסן מן הסתם בשל תורה. ומנה (ל"ת קמה - קמט) אכילת חטאת ואשם חוץ לקלעים לאו וכן אוכל עולה בין בפנים בין בחוץ לאו וכן אוכל קדשים קלים קודם זריקה וכן בכורים קודם הנחה בעזרה לאוין. והם כולם באים ממדרשו שלרבי שמעון דאמי' (כריתות ה א) קרא יתירא הוא ליכתוב רחמנא לא תוכל לאכלם מיהדר מיפרט בהו למה לי ליחודי לאו לכל חד וחד. והוא הרב ז"ל למד (ל"ת קמו) כל הנהנה מן ההקדש שמועל שהוא חייב מלקות מן האוכל עולה שאמרנו. והאמת שהוא נלמד מן התרומה בגזרה שוה דחטא חטא בסנהדרין (פד א). מכל מקום מן המדרש הוא שמלקין אותו. ומנה לאו (קלה) בערל שאכל תרומה וקדשים והיא בג"ש מן הפסח והתנצל בו שהוא מפי השמועה. ואני רואה אותם בגמר יבמות (ע ב) מסתפקים בדבר מאד ושאלו שנביא בגזרה שוה זו האונן ונוציה הערל ומתוך מסתברא ערלות הוה ליה לרבויה ומקשי בה אדרבה ומסיק הנך נפישן כמנהגן בשאר מקומות (שם עא א, עג ב, עד ב, שבת כה א - ב, סנה' נב א, פג א, שבועו' לד א - ב, חולין קלו ב, קלו א, נדה מ א, זבחי' מה ב, צב א - ב, מנחו' כ א - ב, נט א - ב, עד א, עו א) ולא תלו עצמם בשמועה זו אשר הרב מסכים עליה. וכן אופה שיירי מנחות חמץ מנה אותו לאו למלקות במצות קכ"ה [אצלנו קכ"ד] ולמדו אותו בגמ' (שם נה א) מדין רבוי והודה בה הרב שהיא דבר תורה ממה ששנינו (שם) וחיביבין על לישתה ועל עריכתה ועל אפייתה. וקרבתן ומלקות באכילה דיום הכפורים אין לנו בתורה ונלמד בגמרא (יומא עד ב) בג"ש והרב מנה אותו מדין ק"ו במצות קצ"ו. וכן טבול יום שעבד בלאו ומיתה ואין לו מקרא ובא (סנה' פג ב) מיתור הכתוב באם אינו ענין ואחר כך בגזרה שוה וכבר מנה הרב גם זה (ל"ת עו). ובענין בעלי מומין למזבח יש לאוין הרבה בל תקדיש בל תשחט בל תזרוק בל תקטיר כולו בל תקטיר מקצתו ולוקין בהם וכולן נלמדין מדין רבוי כמו שמפורש בראשון שלתמורה (ו ב) וגם הם מנאן הרב (ל"ת צא - ד). וכבר יצא המנן ליותר מעשרים בהודאת הרב. וכן אוכל בשר בחלב והנהנה ממנו (ל"ת קפז) לוקין הם ואינם נזכרין בתורה. ואני תמיה ומתפלא על הרב שהוא היה לו ללמוד מאלו על האחרות. שהרי לא פירשו חכמים באלו לומר שהן דבר תורה בקבלה ולא הזכירו בהן שום חידוש אלא שנו אותן במשנתן (בכל) [ככל] הנדרשים ומאלינו אנחנו מכירים מדבריהם שהם מן התורה ונלמדו שהמדרשים להם דבר תורה הם אצלם. וענין כזה בכל מקום מפורש מלמד על הסתום.

ובכל המצות אין לנו גדולה מקבורת מת מצוה שדחו בה פסח ומילה אפי' בכהן גדול ונזיר ולא בא בתורה מקרא בזה אבל פשוטו של מקרא אוסר כן דכתיב (ר"פ אמור) על כל נפשות מת לא יבא והוא נדרש (נזיר מח ב, וש"נ) מייטורי הכתוב אמרו לאביו ולאמו הוא דאינו מיטמא אבל מיטמא הוא למת מצוה וכן גבי נזיר דרשו כזה לאביו ולאמו ולאחותו הוא דאינו מיטמא אבל מיטמא הוא למת מצוה עד שרבו כל אחד והביאו כהן גדול ונזיר והולך לשחוט את פסחו ולמול את בנו שמטמא למת מצוה. ועוד מנו חכמים ואלו שבמיתה והם עשרה כולם לא למדו אותם אלא מדין גזירה שוה בגמר ואלו הן הנשרפין (פג א - ב, פד א) ויליף חלול חלול מתרומה וכו'. ושם הקשו כמה פעמים ואמרו וניליף חלול חלול מנותר להיותן בכרת ומתרץ מסתברא מתרומה ה"ל למילף וכו' אדרבה מנותר הוה ליה למילף וכו'. מכל אלו נלמוד שהגזירה שוה להן כדבר תורה מן המדרש לא מן הקבלה. ובאותו הפרק (פד א) במאי קא מפלגי ר' עקיבא סבר דנין יומת מיומת ואין דנין יומת מימות ורבי ישמעאל סבר דנין הדיוט מהדיוט ואין דנין הדיוט מנביא. הנה ר"ע מוציא הזר ששימש לסקילה מן הג"ש כאשר פירשתי שהיתה בידו קבלה שדינו נלמד בג"ש ממלת יומת וסבר שהנכון בו ללמוד יומת מיומת לא ללמוד מימות לפטרו מדיני אדם ולהניחו לדיני שמים. וכהנה רבות עמנו. וכבר פטרו (יבמ' ב א - ב) חמש עשרה נשים מן החליצה ומן היבום וצרותיהן וצרות צרותיהן לדעת בית הלל ויוצא עניינם מן המדרש ובית שמאי היו מחייבין אותם חליצה (יג א). וכן אשת אחיו שלא היה בעולמו ואחיו מן האם מדרשים הן (יז ב). וכבר טהרו דמים באשה וטמאו ארבעה בלבד מן מדרש דמיה דמיה (נדה יט א) ודן ר' מאיר המפלת מין בהמה חיה ועוף בדין יולדת ונותן לה ימי טוהר מדין גזירה שוה וחכמים סבורין דכל שאין בו מצורת אדם אינו ולד (שם כג). ומתירין את האש' בזריקת גט לחצרה מדין רבוי (גטין עז א) ופשטיה דקרא ונתן בידה. וכן התירו שבת החמורה לעדי החדש כמו ששינו (ר"ה כא ב) על שני חדשים מחללין את השבת וכשבית המקדש קיים מחללין על כולן והוציאו ההיתר הזה מרבוי ממדרש אשר תקראו אותם במועדים :

וראיתי לו לרב עוד בהקדמה שהקדים לפרט המצות [עמ' ר - רב] שאמר כשיהיה עונש פעולה מן העבירות מבוארת בתורה ואין האזהרה מפורשת כגון במכה אביו ואמו ומקלל אותם שלא נאמר בתורה לא תקלל אביך לא תכה אביך אלא שחייב מיתה למי שהכה או קלל שנוציא להם ולדומיהם האזהרה ממקומות אחרים בדרך היקש וזה אינו הפך אמרם אין מזהירין מן הדין ואמרם תמיד וכי מזהירין מן הדין שאנחנו לא נאמר אין מזהירין מן הדין אלא כדי שנאסור מה שלא התבאר לו איסור על דרך היקש אבל כשנמצא העונש בברור נדע בהכרח שהוא מעשה נמנע מלעשותו ואולם נוציא המניעה בשביל שיתחזק לנו עיקר אמרם לא ענש אלא אם כן הזהיר. וזה כולו טעות ופשרה משובשת שהקדימה לקיים דבריו שהוא מפקפק במדרש המדות. לפי שהם לא רצו באמרם אין מזהירין מן הדין אלא שאין מזהירין מדין קל וחומר. וכן אמ' בו אין עונשין מן הדין כמו שנתבאר במקומות רבים מסנהדרין (נד א, עג א, עד א, עו א) ומכות (ה ב, יד א, יז ב). ואפילו היה העונש מבואר מפורש לא יוציאו לו אזהרה מן הדין רצוני לומר מקל וחומר בשום פנים. וכן אמרו בראשון שלמכות (ה ב) בת אביו ובת אמו מניין ת"ל ערות אחותו גלה ערירים ימותו עונש שמענו אזהרה מניין ת"ל ערות אחותך בת אביך או בת אמך אין לי אלא בת אביו שלא בת אמו וכן גם כן בת אמו שלא בת אביו בת אביו ובת אמו מניין ת"ל אחותך היא לא תגלה ערותה עד שלא יאמרו יש לי בדין אם הזהיר על בת אביו שלא בת אמו ובת אמו שלא בת אביו ובת אמו לא כל שכן הא למדת שאין מזהירין מן הדין. הנה בכאן נתבאר להם עונש לבת אביו שהיא בת אמו ואעפ"כ הוצרך להם מקרא להביא אזהרה לה מפני שאין מזהירין מן הדין ואפילו אחר שמצאנו העונש. וזה כולו בדין הקל וחומר בלבד. אבל על ההקש מזהירין ועונשין ואע"פ שלא יהיה העונש מפורש כלל כמו שביארנו למעלה [עמ' ס]. ממאמרם (סנה' עג א) וכי תימא אין עונשין מן הדין היקשא הוא. וכן בגזירה שוה כמו שלמדנו (יבמ' כב ב) לשלשה דורות בעריות. אבל אזהרת מקלל אביו ואמו הוציאוה בגמרא (סנה' סו א) מדרשת לא תקלל חרש ואלהים לא תקלל שמכניסים בה כל אדם. וכן אזהרת המכה אותם למדוה ממכה כל אדם שהיא אצלם בלאו כמו שאמרו (שם פה א) הכהו הכאה שאין בה שוה פרוטה לוקה :

והנה הרב תלה הר נופל הזה בחוט השערה. אמר [עמ' נג - ד] העיקר אשר הועילונו בו עליהם השלום והוא אמרם אין מקרא יוצא מידי פשוטו והיות לשון התלמוד מחפש בכל מקום ואומר גופיה דקרא במאי משתעי. וחס ושלום כי המדרשים כולם בענין המצות אין בהם מקרא יוצא להם מידי פשוטו אלא כולם בלשון הכתוב נכללים אע"פ שהם מרבים בהם בריבויים. ואין מדרש כבוד תלמידי חכמים מלשון את י"י אלהיך תירא מוציא הכתוב מפשוטו. וכן אם נאמר בכי יקח איש אשה שהוא בכסף אינו מוציא ממשמעו ופשטו. ולא כל אתין וגמין וריבויין ומעוטין ואכין ורקין ושאר המדרשים כולם. אבל הכתוב יכול הכל כי אין הפשט כדברי חסרי דעת הלשון ולא כדעת הצדוקים. כי ספר תורת י"י תמימה אין בה אות יתר וחסר כולם בחכמה נכתבו ולא מצאו מדרש שהוא עיקרי במצות מוציא מקרא מידי פשוטו זולתי הנדרש בוהי' הבכור אשר תלד (תצא כה) כמו שהזכירו במסכת יבמות (כד

א). כי אין הכוונה להם אלא שיהיו הכתובים אמת במליצה ומשל כענין שאמרו בשישי שלשבת (סג א) מאי טעמי דרבי אליעזר דאמר תכשיטין הן לו כלומר כלי הזין דכתיב חגור חרבך על ירך גבור הודך והדרך א"ל רב כהנא למר בריה דרבינא האי בדברי תורה כתיב אמר ליה אין מקרא יוצא מידי פשוטו אמר רב כהנא כי הוינא בר תמני סרי הוה גמירנא לכולי תלמודא ולא הוה ידענא דאין מקרא יוצא מידי פשוטו עד השתא. הנה רצונם לומר בכאן שאילו היו כלי המלחמה גנאי בגבור לא היה ממשיל בהם דברי תורה אבל מפני שהם לו תכשיט אחז הכתוב משלו בהם ואמר שיהיו דברי התורה והחכמה בידו כמו החרב בירך הגבור חגורה בו ומזומנת לו כאשר ירצה להוציאה מתערה ולהתגבר בה על חבריו כי זה הוד והדר לו. וכן העניין בכל מקום הנדרש להם בענין משל ומליצה יאמינו כי שניהם אמת פנימי וחיצון. ואם היה ביד חכמים קבלה שיהיה הבן אשר תלד היבמה יורש את נכסי דודו והיו מרבים עם זה מן המדרש שיהא גדול האחים מיבם לא היו קוראים זה מקרא יוצא מידי פשוטו כלל. אבל מפני שהם עוקרים בכאן הפשט לגמרי נקרא להם כן. וזו היא כוונתם בכל מקום שהוזכר זה בתלמוד. לא שיתכוונו לעקור הגזרות שוות והרבוין וזולתם מן המדרשים חס ושלום. וכענין הזה אמרו בשלישי שלכתובות (לח ב) כשיהיו אומרים בשם ר"ע בנערה שנתארסה ונתגרשה יש לה קנס ואמרו במתניתין וקנסה לעצמה ובברייתא וקנסה לאביה ושאלו בשלמא ר' עקיבא דמתניתין לא אתיא גזירה שוה מפקא ליה לקרא מפשטיה לגמרי אלא ר"ע דברייתא אתיא גזירה שוה מפקא ליה לקרא מפשטיה לגמרי ומתרץ קרי ביה אשר לא ארוסה וכו'. כי אין המכוון אלא שלא יוציאו אותו יש לנו מדרשו עם פשוטו ואינו יוצא מידי כל אחד מהם אבל יסבול הכתוב את הכל ויהיו שניהם אמת. וכן מה שאמר הרב [בתשו' הובא' בעמ' נד]: שאפילו דבר שהוא הלכה למשה מסיני נקרא מדברי סופרים, כלומר מדרבנן, אינו כן. וכבר למדתי בעיקר הראשון [בעמ' כא]: שספק הלכה למשה מסיני לחומרא כדברי תורה ולא דנו אותו לקולא כדבר שהוא מדרבנן. וכן נתבאר שם שאינו נעשה זקן ממרא על דבר שעיקרו דברי סופרים ונעשה זקן ממרא על הלכתא אחד עשר ושהלכה זו הוא דבר שחייבין על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת ואע"פ שאין לו עיקר כלל אלא מהלכה סומכים עליה כדבר המפורש שבתורה כמו שאמור בפרק ואלו הן הנחנקין (פז א). ובמסכת נזיר (כט א) אמרו במדיר אדם את בנו בנזיר ואמר ר' יוחנן הלכה היא בנזיר ואתמר עלה בשלמא לר' יוחנן דאמר הלכה היא בנזיר להכי מגלח ועביד הקפה אלא לר' יוסי בר' חנינא דאמר כדי לחנכו במצות אמאי קא עביד הקפה קא סבר הקפת כל הראש מדרבנן וחונך דרבנן ואתי דרבנן ודחי דרבנן. הנה מכאן שההלכה מדאורייתא ואתי עשה דאורייתא ודחי לא תעשה המפורש בתורה. ואיך נחשוב זה והרי רוב התורה בביאורה תלויה בהלכה למשה מסיני כדאמרין בפ' יום הכפורים (פ א) שיעורין שלעונשין ה"מ. והרי האוכל חצי שיעור חלב ודס ושאר האיסורין וכן פחות מכותבת ביום הכפורים וקוצר וטוחן פחות מכגורגרת בשבת וכן כולם מפני קבלתנו מהל"מ פטרנו אותו ומפני קבלתנו חייבנו [בזה] השיעור וענשנו לזה מלקות בכזית ולזה מלקות בככותבת ולזה מלקות בכגורגרת ואמרנו לזה חצי פרס (פ ב). אין בין הלכה למקראות שבתורה שום הפרש אצלנו. ובגמר סוכה (מג ב) אמרו ערבה בשביעי מ"ט דחיא שבת כדי לפרסמה שהיא מן התורה. ועוד אמרו שם (מד א) לולב דאורייתא עבדינן ליה שבעה זכר למקדש [ערבה דרבנן לא עבדינן לה שבעה זכר למקדש] ומקשה עליה למאן אי לאבא שאול הא אמר ערבי נחל שתיים אחת לערבה ואחת ללולב אי לרבנן הלכתא גמירי לה. הרי בכאן מפורש שמה שהוא הלכה למשה מסיני אינו דרבנן אלא דאורייתא הוא אצלם וזהו ערבה לדעת דרבנן. וכן הנדרש מן הריבוי כגון ערבה לדעת אבא שאול נקרא דאורייתא. ומן הדומה שמוזה הדעת אמר עוד במצות קפ"א בענין הטריפה שהבהמה שיתחדש בה אחת מן הטרפות המקובלות שאסור לאכלה ואפילו נשחטה כראוי ומי שאכל מבשרה לוקה מדרבנן. ירצה לומר מכת מרדות. ואני תמיה במחשבתו זאת כי מן הידוע לדעת רבותינו שהטרפה שאסרה הכתוב מלאו הטרפה אינה המתה שהרגה אריה שהיא כבר נאסרה בלאו הנבלה אבל היא הטריפה החיה ואנו מלקין עליה את הארבעים וכמו שבא במקומות הרבה מחולין. ואם יאמר כי הבהמה שטרפה האריה ונקב קרום שלמוח או הלב לבית חללו ילקה עליו מן התורה ואם נקבו מן החולי יהיה מדרבנן, זה אינו ראוי לשמוע ואינו כדרך התלמוד ולא כדרך הרפואה. שהמכה קרובה לרפואה יותר מן החולי. וכבר הורה כן בחבורו הגדול (מא"ס פ"ד ה"ו). אבל יש להם בזה התנאי שאין דנין קל וחומר מהלכה כמו שאמרו בפסחים (פא ב) ובנזיר (נו ב) אמר לו רבי חנינא עקיבא עצם כשעורה הלכה ורביעית דם ק"ו ואין דנין ק"ו מהלכה. ודנין ממנה גזרה שוה כמו שאמרו שם (פא ב) אלא אמר רבא גמר מועדו מועדו מפסח לענין טומאת התהום:

וכן מ"ש הרב בעיקר הראשון [טז - יז] שכל מה שסדרו אותו הנביאים העומדים אחר משה הוא כמו כן מדרבנן ולמד אותו מעירובין וידיים שתקן שלמה ונקראין דרבנן וזה הענין הוא חוזר בעיקר הזה. ולפי דעתי שגם זה איננו כמו שחשב, אבל מה שתקן שלמה או שתקנו הנביאים ולא נכתב במקרא בנבואה הוא בלא ספק מדבריהם ומכללן עירובין וידיים. וכן מעשרות שלעמון ומואב כמו ששינו במסכת ידיים (פ"ד מ"ג) לענין מעשרות שלחוצה לארץ מצרים מעשה זקנים ובבל מעשה נביאים. וכלם נקראים

מדבריהם. וכן הנכתב במקרא בדרך מעשה מן המעשים כגון מה שקבלו עליהם מן המעשרות אפילו בפירות האילן וירק כדכתיב (דה"ב לא) ובפרוץ הדבר הרבו בני ישראל מעשר דגן תירוש ויצהר וכל תבואת השדה לרוב. וכמו שמפורש בגמר נדרים (נה א), זה כולו מדרבנן. וכן שבות דשבת בימי עזרא ובית דינו תקנו ומהם כענין שכתוב (נחמיה יג) והצורים ישבו בה מביאים דג וכל מכר ומוכרים בשבת לבני יהודה ובירושלם. וכמו שאמרו בימי נחמיה בן חכליה נשנית משנה זו התירו וחזרו והתירו וכו' בגמר שבת (קכג ב). כי כל זה חומרא וקבלה שקבלו עליהם ועשו סייג לתורה מלבד כמה תקנות שתקן עזרא. וכן הברכות כולם שתקן הוא ובית דינו אנשי כנסת הגדולה וכולן מדרבנן הן בלא ספק. ואפילו תקנותיו של משה רבינו עליו השלום עצמו מדרבנן הן. כמו שאמרו (ירוש' ריש כתובי') משה תקן להם שבעת ימי המשתה ושבעת ימי אבילות. והם מדרבנן כמו שאמרו (מ"ק יח א, וש"נ) הלכה כדברי המקל באבל. וכן אמרו (מגלה לב א) משה תקן להם לישראל שיהו שואלין ודורשים בענייניו שליוס הלכות הפסח בפסח והלכות עצרת בעצרת והלכות החג בחג. אבל מה שכתוב בנבואה בדרך הצוואות כגון שמוזכרין על עשה ומתירין על ל"ת דבר תורה הוא. והענין הזה מפני שהוזהרנו בתורה אלה המצות מלמד שאין נביא רשאי לחדש דבר מעתה (שבת קד א) ידענו כי הבא בנבואה דבר תורה הוא או שהוא פירוש לפסוק שלתורה או שהוא בידם ה"ל"מ כמו שאמרו בגמר תענית (זו ב) הא עד דאתא יחזקאל מאן אמרה אלא גמרא גמרינוה ואתא יחזקאל ואסמכה אקרא. ולפיכך חייבו מיתה על פרועי ראש ומנו אותו (סנה' פג ב) מואלו שבמיתה מן הכתוב ביחזקאל (מד) ופרע לא ישלחו ויין לא ישתו כל כהן ואתקוש פרועי ראש לשתוי יין מה שתויי יין במיתה אף פרועי ראש במיתה. הנה הם לומדים איסור הפרע מדברי הקבלה ודנין בו הקש כדברי תורה. ואמרו (סנה' פג ב) בערל שהוא באזהרה ושאלו מנא לן אמר רב חסדא דבר זה מתורת משה רבינו לא למדנו עד שבא יחזקאל ולמדנו כל בן נכר ערל לב וערל בשר לא יבא אל מקדשי לשרתני, ופסלו עבודה שלו. והזכירו תנאי בגזירה שוה ואמרו שדברי תורה מדברי קבלה לא גמרי גזירה שוה כמו שהוזכר בגמר נדה (כג א) וכן למדו מדברי יחזקאל שיהו בגדי כהונה שלבוץ דכתיב פארי פשתים יהיו על ראשם וכו' ואמרו נמי (יומא עא ב) הא עד דאתא יחזקאל מאן אמרה וכו'. ולמדו למי שנתחייב שתי מיתות שנדון בחמורה ממדרש הכתוב ביחזקאל (ית) והוליד בן פריץ שופך דם. אמרו (סנה' פא א) והוליד בן פריץ שופך דם בסיף ואת אשת רעהו טמא זו אשת איש בחנק ואל הגלולים נשא עיניו זו ע"ז בסקילה וכתוב מות יומת דמיו בו יהיה בסקילה, מתקיף לה רב נחמן בר יצחק אימי' כולהו בסקילה וכו' אם כן מאי קמ"ל ודלמא תורה קא מהדר אם כן אבעי ליה לאהדוריה כדאהדרה משה. ויש להם ז"ל דין גדול עושין בו מעשה בקדושין ובגירושין ובקרבתות למדוהו מפסוקי הנביאים כמו שאמרו בגמר גיטין (לו ב) ומי איכא מידי דמדאורייתא לא משמטא שביעית ותקנו רבנן דתשמט ומתרחץ רבא אמר הפקר בית דין הפקר שני וכל אשר לא יבא לשלשת הימים בעצת השרים והסגנים יחרם כל רכושו ר' אלעזר אמר ואלה הנחלות אשר נחלו אלעזר הכהן ויהושע בן נון וראשי האבות וכי מה ענין ראשים אצל אבות אלא לומר לך מה אבות מנחילין את בניהם כל מה שירצו אף ראשים מנחילין את העם כל מה שירצו. וזה אצלם תורה שלימה כמו שאמרו (שם נה ב) כרת מדבריהם מי איכא והשיבו כרת שעל ידי דבריהם באת לו אוקמוה רבנן ברשותיה כי היכי דליחייב עליה. ובראשון שלחולין (זו ב) אמר רב חסדא מניין לבדיקת סכין מן התורה שנאמר ושחטתם בזה ואכלתם והקשו פשיטא דכיון דכי נקבה טרפה בעיא בדיקה והשיבו לחכם קאמרין וחקרו לחכם והא א"ר יוחנן לא אמרו להראות סכין לחכם אלא מפני כבודו שלחכם והעלו אלא מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא. ונלמד מזה כי פסוקי הנביאים להם עליהם השלום תורה הם דורשין אותם ולומדים מהם ועושים מהם גם כן אסמכתות. וכבר אמרו (מגלה יד א) ארבעים ושמונה נביאים ושבע נביאות עמדו להם לישראל לא פחתו ולא הותירו על מה שכתוב בתורה אפילו אות אחת חוץ ממקרא מגלה מאי דרוש א"ר חייא בר אבין משום ר' יהושע בן קרחה קל וחומר ומה מעבדות לחירות אמרו שירה ממות לחיים לא כל שכן. למדו אותנו בזה כי כל התקנות והגזירות אינן תוספת אבל הן גדר וסייג לתורה אבל מקרא מגלה היא תוספת לפי שנכתבה בתורה והוקבעה חובה לדורות אלא שסמכו על חיובה בקל וחומר הזה ועל כתיבתה מן הרמז שמצאו כתוב זאת זכרון בספר. והלאוין והאזהרות שבדברי נביאים הם גמרא בידם מסיני והסמיכו אותן לכתוב בנבואה. וכבר יצא עוד הענין הזה בדברי הרב עליו השלום להפסד גדול שכתב בספר שופטים (עדות פ"ג ה"ד) דין תורה שאין מקבלין עדות לא בדיני ממונות ולא בד"נ אלא מפי העדים שני על פי שנים עדים מפייהם ולא מפי כתבם אלא מד"ס שחותכין דיני ממונות בעדות שבשטר אע"פ שאין העדים קיימין כדי שלא תנעול דלת בפני לוויין ואין דנין בעדות שבשטר בדיני קנסות ואצ"ל במכות ובגלות אלא מפייהם ולא מפי כתבם. ועוד חזר וכתב (שם רפ"ו) כבר בארנו שקיום שטרות מדבריהם כדי שלא תנעול דלת בפני לוויין. ואע"פ שמצא הרב בגמרא (קדושין כו א) שאמרו חתימת העדים מן הכתוב שני (ירמי' לב) שדות בכסף יקנו וכתוב בספר וחתום והעד עדים דן בזה שהוא מדרבנן כשאר כל דברי נבואה שהוא גוזר בהן שהם דרבנן ועם הסיוע הזה שמצא לדבריו כפי דעתו ממה שאמרו (יבמו' לא ב) גטין עא א) מפייהם ולא מפי כתבם. וכבר השיבו עליו חכמי הדורות בזה תשובות גמורות אינן נעלמות מכל מבין עם תלמיד, מהן שאנו דנין בגיטין בעידי חתימה בלבד והאשה המוציאה לפנינו גט חתום מקיימין אותו בחותמיו

ומתירין אותה להנשא על פי עדות השטר. וזה לדברי הכל. ומפורש אמרו בפרק השולח (לד ב) והעדים חותמין על הגט מפני תיקון העולם והקשו (לו א) מפני תיקון העולם דאורייתא הוא דכתיב וכתוב בספר וחתום והעד עדים אמר רבא לא נצרכה אלא לרי' אלעזר דאמר עידי מסירה כרתי תקינו רבנן עידי חתימה דזימנין דמייתי סהדי אי נמי דאזלו למדינת הים. עשו הלימוד הזה שלמדו מן המקרא וכתוב בספר וחתום והעד עדים דאורייתא. ומה שאמרו קיום שטרות דרבנן כוונתם בו הפך מדברי הרב, לומר דמן התורה בלא קיום דנין בהן כמו שהזכירו בתחילת גיטין (ג א) בדין הוא דקיום שטרות לא ליבעי כדאמר ריש לקיש עדים החתומין על השטר נעשה כמי שנחקרה עדותן בב"ד ורבנן הוא דאצרוך והכא משום עיגונא אקילו בה רבנן. ומפני זה אמרו (כתובות כח א) כיון דקיום שטרות דרבנן הימנינהו רבנן בדרבנן. ואני מוצא דיני נפשות ודיני קנסות בעדות שבשטר. ראובן שהיה לו עבד כנעני והוציא שמעון שטר חתום שמכרו לו, ראשון אינו בדין יום או יומים אלא נהרג עליו והשני ישנו בדין יום או יומים. קדש ראובן את האשה בעידי חתימה ובא עליה שמעון שהיה בעלה והוציאה גט ממנו חתום בעדים נהרג עליה. וכן בדיני השור והבור מחייבין כופר ושלישים שלעבד בראיה שלשטר. ובגמר יבמות (לא ב) אמרו בזמן דשטר דבגיטין להצלה דידה קא אתי ובקדושין לחובה קא אתי וזמנין דבת אחותו ומחפה עליה ואי גבה דידה מחקא ליה. שאילו יצא שטר לפנינו נדונת כאשת איש בחנק. אבל מה שאמרו מפייהם ולא מפי כתבם אינו בשטר שבעל דבר כותבו כגון גיטין וקידושין והלואות ומכירות. וכבר נתפרש זה ביד גדולי המפרשים בראיות גמורות אין זה מקום לבארם. אבל חתימת עדים דאורייתא היא נלמד מוכתוב בספר וחתום. שדברי נבואה דברי תורה הם בכיוצא בדברים הללו. וכן קנין חליפין הנלמד (ב"מ מז א) מבוועז דבר תורה הוא מפני שאמר הכתוב (רות ד) וזאת התעודה בישראל ולא שמעתי חולק בו לומר שיהיה קניינו מדבריהם בלבד. וזה מה שהיה בדעתי לכתוב על העיקר הזה בתכלית הקיצור. וידעתי כי עוד שמועות רבות בגמרא סותרות עניינו, כי הספר הזה לרב ז"ל עניינו ממתקים וכולו מחמדים מלבד העיקר הזה שהוא עוקר הרים גדולים בתלמוד ומפיל חומות בצורות בגמרא, והענין ללומדי הגמרא רע ומר, ישתקע הדבר ולא יאמר: